

DAGBLAD WWW.STANDAARD.BE
ZATERDAG 13 EN ZONDAG 14 MEI 2017
EDITE VLAAMS-BRAANT 54STE JAARGANG NR.102
BELGIE €3,60 NEDERLAND €3,75 LUXEMBOURG €3,75

dS De Standaard WEEKEND

Reginald Moreels
67 en oorlogschirurg

‘Een kind van 16, kogel door de kop. En dat jonge hart dat maar blijft kloppen’

weekblad

Kruisverhoren, paniekaanvallen, donorshoppen, euforie

Onze vrouw wordt solo-mama

magazine

‘Wij draaien de klok niet terug, maar vooruit’

De keuterboeren bijten van zich af

14-16

De comeback van Kenji Minogue

‘Dit blijft een uit de hand gelopen grap’

cultuur

HOE TRANSGENDERS DE M/V-TWEEDELING UITDAGEN

‘Ik maak dezelfde grappen als vijf jaar geleden, maar nu kunnen mannen er wel om lachen’

26-29

© Jimmy Keltz

TRANSGENDERS KIEZEN VAKER À LA CARTE: WEL HORMONEN,

‘Waarom zou je geen man met een vagina kunnen zijn of een vrouw met een penis?’

De nieuwe transgenderwet bevestigt wat transmannen en -vrouwen al langer weten: of je man of vrouw bent, hangt niet af van je geslachtsorgaan. Je bent wat je voelt en zegt te zijn. Alleen: je moet nog altijd kiezen. Van het mannenhok naar het vrouwenhok of vice versa. Alle openheid ten spijt, zijn onze stereotypen nog altijd de hoeksteen van de maatschappij.

WAT VOORAFGING

Wat zegt de nieuwe wet?

De Kamercommissie Justitie heeft dinsdag het ontwerp voor de nieuwe transgenderwet goedgekeurd. Het ontwerp moet nu alleen nog gestemd worden in de plenaire vergadering.

De nieuwe wet bevat **geen medische voorwaarden meer**. Een officiële geslachtswijziging wordt een administratieve procedure. De wet zoals België die nu nog heeft, vraagt dat mensen die van geslacht willen veranderen, bewijzen dat ze een sterilisatie (verwijdering van de geslachtsklieren) hebben ondergaan. Mensenrechtenverenigingen wijzen er allang op dat die medische eisen mensonwaardig zijn. In april werd Frankrijk nog veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens omdat het eist dat transgenders zich laten steriliseren om van geslacht te kunnen veranderen. De nieuwe wet maakt het **ook mogelijk dat jongeren vanaf twaalf hun voornaam kunnen veranderen**.

Tot de jongste telling (in juni vorig jaar) veranderden officieel 885 Belgen van geslacht.

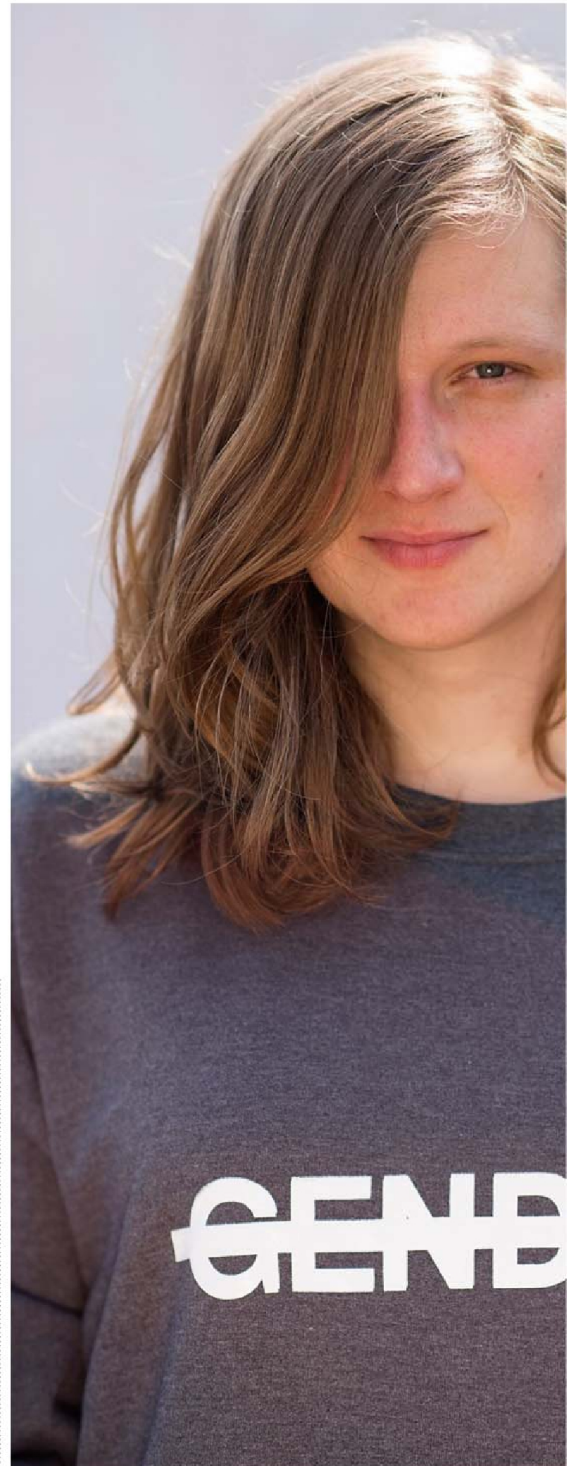
Een vraag voor de toekomst blijft of het mogelijk is helemaal van die ambtelijke m/v-deling af te stappen, zoals een deel van de activisten voorstaat. Een andere optie, of tussenstap, zou kunnen zijn dat er behalve de m en de v ook een X komt, voor wie zich liever niet tot één geslacht bekennt.

EVA BERGHMANS
FOTO'S IVAN PUT

‘Ik begrijp wel dat mensen soms twee keer kijken. Mijn lijf is een vat vol tegenstellingen.’ Selm Wenselaers werd geboren als man, begon aan een transitie naar vrouw, en beseft ergens halfweg dat de urgentie van een volledige metamorfose afnam. Dat de tussenpositie (wel vrouwelijke hormonen, geen geslachtsoperatie) haar niet onprettig om het lijf zat.

Selm Wenselaers is geen alleenstaand geval. Meer en meer transgenders kiezen voor een transitie ‘à la carte’, waarbij de geslachtsoperatie – en de bijbehorende wijziging van de identiteitskaart – niet meer als de bekroning van het transitieproces geldt. Zowel bij hetgenderteam voor jongeren als bij dat voor volwassenen aan het UZ Gent is de transzorg nu veel diverser. Sommige transpersonen willen alleen hormonen, andere willen van hun borsten af maar willen geen testosteron, nog andere willen wel borsten maar niet per se een vagina. Ze willen de stappen ook in een zelfgekozen tempo doorlopen.

‘Het is nog te vroeg om de evo-

GEEN GESLACHTSOPERATIE

Slem Wenselaers: 'Mijn moeder zal het niet geloven, maar ik ben in wezen **rotconformistisch**. Dus ik ga niet lopen roepen dat ik een vrouw ben, maar laat me definiëren door wie ik tegenkom.'

• Lees verder op **biz. 28**

28 binnenland

DE STANDAARD
ZATERDAG 13, ZONDAG 14 MEI 2017

• Vervolg van blz. 27

lutie in cijfers te vatten, maar het is een internationale trend', zegt Joz Motmans van het Transgender Infopunt Gent. 'Tot enkele jaren geleden was er een voorgescreven traject waarbij je moest bewijzen dat je ten volle man of vrouw wou worden. Nu vragen zorgverleners zich af hoe ze hun patiënten het beste ondersteunen. Het gaat erom iemand gelukkig te maken, ervoor te zorgen dat iemand zich weer comfortabel voelt met zijn genderidentiteit.'

De nieuwe wet bekrachtigt die nieuwe logica. Een mens is wat hij of zij zegt te zijn, niet wat hij of zij in de broek draagt. Het is een langverwachte toepassing van de eerste gedragsregel die schrijver Maxim Februari formuleerde in *De maakbare man*: 'Accepteer dat mensen behoren tot het geslacht waartoe ze zeggen te behoren.'

Vrijheid, blijheid: het klinkt als de logica zelve in deze tijden die de zelfbeschikking hoog aanslaan. Toch blijkt het in de dagelijkse praktijk minder simpel. Politicoloog en schrijver **Mounir Samuël** was in het eigen hoofd en lijf altijd al een man, alleen begon de buitenwacht dat pas te zien toen hij testosteron begon te prikken.

'Ik ben wie ik altijd al was. Het zijn de anderen die een transitie doormaken in hoe ze kijken naar mij. Het zou zo niet mogen werken, maar je bent maar wie je bent bij gratie van de ander. En mensen willen daar dan vaak uitleg over, om het makkelijker te maken voor hen. Ze willen dat je in een hok past.'

'Maar ik was vroeger geen vrouw, en ik beschouw mezelf nu niet als een "transman", een term die de meeste mensen nu wel kennen, maar evengoed een hok. Ik beschouw mezelf als genderqueer, ik wil voorbij die banale strikte scheiding die de samenleving met al haar codes en normen aan elk individu probeert op te leggen. Stel je voor dat ik lang haar en een jurk zou dragen omdat ik een feminie man wil zijn, dan zou iedereen zeggen: ja, hallo, jij wilt een man genoemd worden, maar je draagt een jurk, wat wil je nou? Waarom zou je geen man met een vagina kunnen zijn, of een vrouw met een penis? Waarom laten we het biologische geslacht het gender bepalen? En wie beslist dat een jurk een vrouwelijk kledingstuk is en een pak een mannelijk? Als je het binaire denken uitdaagt, nemen ze je niet serieus, je moet de hele tijd bewijzen dat je iets bent wat ze kennen. Je wilt niet weten hoe vaak ik voor homo uitgescholden word, omdat ik weiger om me hypermasculien te gedragen. Het is nooit mijn bedoeling geweest om van het ene hok in het andere te stappen. Nu ik man ben, moet ik met mijn benen wijd zitten en als een patser over straat, of ze lachen me uit.'

Korset

Is het daarom, om erkenning te krijgen van de buitenwereld, dat transvrouwen zich doorgaans vrouwelijker gedragen dan de doorsnee biologische vrouw? Ze dragen jurken, hoge hakken en make-up, checken geregeld of hun haar goed ligt, wiegen met hun heupen. Kijk naar het sexy korset waarin Caitlyn Jenner op de cover van *Vanity Fair* poseerde, toen ze

Bruce Jenner achter zich gelaten had. Het is het beeld dat we kennen uit de vele transgendergetuigenissen in de media. Maar ook transvrouwen behouden zich nu het recht voor om een eigen plek op de schaal van vrouwelijkheid te bepalen.

'Ik heb het een tijd geprobeerd, het vrouwelijke opzoeken en uitspelen. Mijn haar lang en los, experimenteren met make-up, mijn stem anders gebruiken: op den duur zat het me in de weg. Ik was er continu hyperbewust mee bezig', zegt dramaturg en documentairemaker **Selm Wenselaers**. Ze draagt het androgyne uniform van deze tijd: een jeans, een hemd, sneakers. Haar haar is lang en blond, haar stem aan de zware kant. Ze voetbalt, al tackelt ze veel minder stevig dan toen ze nog in een mannenploeg speelde ('vrouwenvoetbal is veel mooier en technischer'). Haar oogopslag en gebrek aan stelligheid ('god, het is ook maar mijn persoonlijke aanvoelen, geen universele waarheid of zo') zetten haar dan weer aan de vrouwelijke kant van het traditionele m/v-spectrum.

'Mijn nonchalante houding geeft me gemak en vrijheid, al merk ik wel dat mensen me nog geregeld als een man zien, terwijl ik mezelf meer vrouw voel. Maar ik wil die uitputtingsslag niet

'Het valt me op hoe mannen om elkaar grappen lachen. Ik maak exact dezelfde grappen als vijf jaar geleden en nu zijn ze opeens grappig'

meer aangaan. Helemaal comfortabel is het niet. Ik was graag geboren als vrouw, maar ik moet pragmatisch omgaan met dit lijf in dit leven. Als ik me vrouwelijker zou kleden, zou ik me voelen alsof ik iets claim wat de anderen me dan moeten gunnen. Dat maakt je kwetsbaar. Mijn moeder zal het niet geloven, maar ik ben in wezen rotconformistisch. Dus ik ga niet lopen roepen dat ik een vrouw ben, maar laat me definiëren door wie ik tegenkom. Ik geef niet duidelijk aan wat ik ben. Ik wil het liefst dat het een non-issue is. Al snap ik dat het ongemakkelijk kan zijn. Het is des mensen om overall een label op te willen plakken – zelfs de term "queer" is een label geworden.'

Grappen

Het ongemak van de ander, die twee keer moet kijken en nog twijfelt tussen m en v: Selm Wenselaers ondergaat het, Mounir Samuël wordt er moe en ongeduldig van, schrijver **Gaea Schoeters** (biologische vrouw, maar in het hoofd 'een niet gerealiseerde jongen') dolt er graag mee. Ze doet dat in haar boeken, waarin ze het gender van een hoofdpersonage al eens in het ongewisse laat. Ze doet dat ook in haar voorkomen – 'in

Transgenders nog vaak gediscrimineerd

Met de nieuwe transgenderwet neemt België opnieuw internationaal een koppositie in als het gaat om de behandeling van transgenderpersonen. Klinkt als goed nieuws, maar het betekent nog niet dat België een bijzonder transvriendelijke samenleving is. 'Onze wetgeving is erg goed, maar er is nog veel **transfobie**', zegt Joz Motmans van het Transgender Infopunt. 'De wetgeving loopt vooruit op de maatschappelijke realiteit.' Vooral op de arbeidsmarkt hebben transgenders het lastig. Uit Europees onderzoek blijkt dat 53 procent van de Belgische transgenders zich **gediscrimineerd** voelt bij sollicitaties, terwijl het Europese gemiddelde maar 37 procent is.

Ook de **hoge zelfmoordcijfers** onder transpersonen baren Motmans zorgen. Grootste triggers voor een poging tot zelfdoding zijn negatieve reacties van de moeder bij de coming-out en het ervaren van geweld en discriminatie. Momenteel loopt er een nieuwe editie van het onderzoek 'Leven als transgender in België'. Wie ouder is dan 16 en wil deelnemen (als gendervariant, gendernonbinaire, genderfluide, transgender of seksueel is, of die aan travestie doet), kan terecht op www.transgenderinbelgium.be

een pak naar een trouwfeest gaan, met een mooie vrouw aan je arm, en dan je vest uitdoen en een blote rug laten zien: ik vind het heerlijk om de gemeente in verwarring te brengen.'

Aan de hormonen wil ze niet, en hoeveel jongen ze zich voelt, varieert van dag tot dag, al zul je haar nooit in een jurk zien. 'Het is mijn recht om te zeggen dat ik een jongen ben, dat hoeft niemand in twijfel te trekken.' Dat een vrouw zich wijdbreus mannelijk gedrag toe-eigent, valt zelden goed, merkt Schoeters. 'M/v-mengvormen zijn lang niet zo aanvaard als homoseksualiteit. Je mag vallen op wie je wilt, maar de hardware mag je niet in twijfel trekken. Onze hele maatschappelijke ordening is gebaseerd op het m/v-onderscheid, en de rolpatronen, verplichtingen en verboden die daaraan vasthangen. Wie daaraan wil morrelen, verstoort de machtsbalans. Daarom zeggen mannen tegen vrouwen dat ze te slim proberen te zijn, of heet zelfvertrouwen bij een vrouw arrogantie. Als je je voeten aan die patronen veegt, zaag je aan de poten van de stoel van de heteroseksuele blanke middenklasseman, die nog altijd domineert.'

Zou het? Staan we na decennia van emancipatie – van vrouwen, holebi's en de jongste jaren trans-

'In vergaderingen werd ik naar de achtergrond gedrukt als ik mijn vrouwenstem gebruikte. Je hebt meer impact met een mannenstem'

genders en queers – dan nog niet verder? Zit op elke schouder nog een patriarch? Maakt het voor je positie in het maatschappelijke verkeer nog altijd zoveel uit of je een man of een vrouw bent? Hebben we niet stilaan de vrije keuze om ons te onttrekken aan het rollenpatroon?

Dat valt tegen, bevestigen onze gesprekspartners. 'Nu ik als man door het leven ga, hoef ik niet meer beleefd te zijn', zegt Mounir Samuël. 'Mannen keken me in het begin raar aan, zeiden soms dat ik klonk als een vrouw omdat ik "meneer" tegen ze zei. Een man zegt geen meneer tegen een andere man. Nu zeg ik gewoon "yo, man" of "dank man", en veel minder "alstublieft". Er is ook geen man meer die het in zijn hoofd haalt om mij uit te leggen uit hoe de wereld in elkaar zit – *mansplaining*, weet je wel. Het valt me ook op hoe mannen om elkaar grappen lachen. Ik maak exact dezelfde grappen als vijf jaar geleden en nu zijn ze opeens grappig.'

Niet dat het leven als man alleen maar voordelen heeft. Maxim Februari merkte al op hoeveel vooroordelen er over mannen bestaan, alsof ze allemaal lompe boeren zonder manieren zijn (zegt Gaea Schoeters: 'Weet je waarom

vrouwen voor mij vallen? Ik ben een man met manieren, wat wil je nog meer?'). Voor Mounir Samuël is het nog een graad erger: 'Ik ben nu een Arabisch uitziende jongen. Door die hormonen zie ik er tijdelijk een pak jonger uit dan de 27 die ik ben. Ik kan geen winkel meer binnengaan zonder dat ze denken dat ik hem kom leegroven.'

'Als ik op de luchthaven door de controle moet, doe ik mijn haar los en zet ik twee knooppjes van mijn hemd open', zegt Selm Wenselaers. 'De kans dat ik eruit gepikt word, is veel kleiner.' Het werkt ook in de andere richting: 'Toen ik nog meer met mijn stem experimenteerde, merkte ik dat ik in vergaderingen naar de achtergrond werd gedrukt als ik mijn "vrouwenstem" gebruikte. Je hebt veel meer impact op een gesprek met een mannenstem. Aan de andere kant merk ik ook dat mannen mij niet meer als een bedreiging beschouwen, hoewel er nog altijd heterovrouwen zijn die op mij vallen. Mannen bakken hun territorium niet af ten opzichte van mij. Dat klopt met hoe ik me voel sinds ik hormonen neem. Ik voel me veel meer onderdeel van een groter geheel. Voor ik hormonen nam, zag ik alleen het stuk van de wereld dat ik wou zien. En door die focus koesterde ik de illusie dat ik dat onder controle had. Het is niet zo gek dat het idee van macht zo met mannelijkheid geassocieerd wordt. Mijn vriendinnen vinden het soms onvoorstelbaar dat ik dat privilege heb opgegeven, maar ik werd altijd wat ongemakkelijk van dat machtsidee.'

Marketing

'Het wordt de laatste jaren weer erger, het strikte denken in mannetjes en vrouwtjes', denkt Gaea Schoeters. 'Het markteconomische denken heeft de traditionele tweedeling gretig versterkt, met marketing die zich tot de gemiddelde man of vrouw richt. Kijk naar de kleren en het speelgoed voor jongens en meisjes. Zou het niet daarom zijn dat er steeds meer jonge kinderen hun gender in vraag stellen? Vroeger kon je ongestoord een tombay tot aan je puberteit. Of let eens op hoe vaak je op internetformulieren moet aangeven of je een m of een v bent. Ik vul uit colère meestal m in. Of x, als het systeem dat toelaat. Dat androgyne dat mode zou zijn, of een merk als Nike dat uitpakt met een transgender: het is marketing. De X is een potentiële extra doelgroep, én het is goed voor het imago om de X te omarmen, want het is politiek correct. Maar je ziet er niets van terug in het straatbeeld. Mensen aanvaarden het als het over artiesten gaat, zoals Anohni van Antony & the Johnsons. Die kun je wegzetten als een rare gemeenschap die weinig met de doorsnee m/v te maken heeft.'

Een verdere opdeling van de samenleving dreigt, zegt Mounir Samuël. 'Het denken in stereotypen neemt toe, en tegelijk is er een steeds grotere groep die daar compleet mee breekt. Maar dan in zo'n vorm dat het echt botst met de mainstream. Dan krijg je veilige community's waar je jezelf kan zijn en zit je tegelijk met een samenleving die niet meegroeit.'

Gaea Schoeters:
'Ik vind het
heerlijk om de
goegemeente
in verwarring
te brengen.'

Mounir Samuel:
'Nu ik man ben,
moet ik met
mijn benen wijd
zitten en als
een patser over
straat, of ze
lachen me uit.'

'In het beste geval zijn dat barenswееn. Dan is dat hele krampachtige kleven aan het man-vrouwdenken een paniecreactie op de vele veranderingen in seksualiteit en gender. Misschien vinden we het nu allemaal te eng, zowel mannen als vrouwen. Kijk ook naar de groeiende homofobie, waar komt die anders vandaan? Ik merk het zelfs aan de reacties van lesbiennes, die doen alsof ik een of andere gigantische overloper ben, alsof ik toetreden ben tot de onderdrukkende minderheid. Maar ze vinden me wel heel knap.'

(lacht)
Het zal niet, of zeker niet alleen, van de groeiende groep *genderbenders* afhangen of we de hokken voor mannetjes en wijfjes open kunnen zetten. 'Ik raad iedereen aan om zijn denken over mannen en vrouwen continu af te toetsen', zegt Mounir Samuel. 'Emancipatie begint bij de nieuwe generatie, mannen op kop. Hoe voeden we onze zonen op? Mogen ze op ballet, of zijn ze een mietje? Moeten ze even goed helpen in de keuken als hun zus? En hoe laat je jezelf behandelen als vrouw? We moeten alles in een veel breder verband durven te zien. Dat is zoals de discussie over genderneutrale toiletten. Daar is één goede oplossing voor: allemaal aparte hokjes, met spiegel, wasbak én babyverzorgingstafel. Dan kan een moslima nog op haar gemak haar

ken al een deuk gekregen, denkt Martine Cools, die als endocrinoloog aan het UZ Gent jonge transgenders begeleidt. 'Het helpt dat het in de populaire media een thema is, zoals in *Thuis*. Of dat Facebook ruimte laat voor vele genderbelevingen. Het individualisme, het belang van zelfbeschikking, zet zich door in hoe jongeren naar hun gender kijken. Ze permitteren zich een grotere vrijheid dan de oudere generatie transgenders.'

De aandacht voor transgenders (met rolmodellen als Petra De Sutter of Laverne Cox uit *Orange is the new black*) heeft als grote voordeel dat transpersonen steeds jonger de weg vinden naar de hulp, soms al voor de puberteit. 'In de toekomst zal het aantal volwassenen dat zich aanmeldt allicht stagneren of afnemen, terwijl het aantal meldingen bij jongeren zal toenemen', denkt Cools. Dan kunnen grote drama's vermeden worden, want wie pas op zijn veertigste beseft in het verkeerde lichaam te zitten, heeft vaak al een leven uitgebouwd, wat de transitie extra moeilijk maakt.

Stel dat we binnen dit en enkele decennia dat al te strikte hokjesdenken afschudden, zullen we dan ook een terugloop zien in het aantal transgenders die een lichamelijke aanpassing willen? 'Niet perse', denkt Joz Motmans, 'al vermoed ik dat er minder mensen met hun identiteit en rol zullen worstelen. Het is nu ook al zo dat niet iedereen die genderdivers is de stap naar behandeling zet. Een grote groep heeft daar geen nood aan. De mensen die effectief van geslacht veranderen, zijn maar het topje van de ijsberg. Naar schatting 0,7 procent van de mannen en 0,6 procent van de vrouwen voelt zich van het andere dan het toegekende biologische geslacht.'

Misschien moest de wetgeving maar eens het voorbeeld geven, denkt Mounir Samuel. 'Zolang de staat zegt dat er maar twee geslachten bestaan, zeg je tegen de samenleving: jullie hoeven niet te denken in een diverser scala. Je legitimeert daarmee het enorme binaire denken.'

'Het helpt mensen soms dat ze je kunnen labelen als een x', zegt Selma, 'maar ik verkies de term postgender. Dat we dat hele moeras achter ons kunnen laten. Zo boeiend is gender nu ook weer niet.'

'Onze hele maatschappelijke ordening is gebaseerd op het m/v-onderscheid'

hoofddoek schikken, en een vader zijn baby verzorgen, zonder dat ze daarom samen voor de spiegel moeten staan.'

Het begint, zoals wel meer misverstanden, met die prinsessen en ridders in de kleuterschool. 'Alle leerkrachten en zorgverleners moeten in hun opleiding horen over transgenders en genderdiversiteit', zegt Joz Motmans van het Transgender Infopunt. 'Net zoals ze over holebi's moeten horen. Aanvaarding begint bij kennis.'

Ook ouders hebben een belangrijke rol te spelen. 'Kinderen zijn in se enorm vrij in wat zij als passend voor jongens en meisjes vinden', zegt Motmans. 'Ze leren het van volwassenen om daarover na te denken en het af te straffen. Ik ga er niet van uit dat mijn dochters prinses willen zijn - mijn jongste dochter vindt zwaarden fantastisch, dus op het schoolfeest is zij binnenkort een ridder in prinsessenjurk mét riddermasker en zwaard. En dat mag, van ons als ouders, en gelukkig ook van de school. Waarom ook niet?'

Zelfbeschikking

Er is voorzichtige hoop. Bij jongeren heeft het strikt binaire den-

Mounir Samuel is politicoloog, Midden-Oostdeskundige en schrijver. Zijn jongste boek is de roman 'Liefde is een rebelse vogel'.

Gaea Schoeters schreef onder meer de roman 'De kunst van het vallen'. De muziektheaterproductie 'Het Kanaaf', op tekst van haar en muziek van Annelies Van Parys, gaat vandaag in première op Operadagen Rotterdam. Onlangs verscheen ook 'Marcel', een jeugdboek over genderdiversiteit. Selma Wenselaers is programmator en dramaturg bij Frascati in Amsterdam. Ze werkt mee aan de documentaire 'Genderbende', die op 30 mei te zien is op NPO3 (21.50 uur).